

Nr. 964/C/1776/III-5/2016

CONCLUZII

*formulate de procuror în cauza nr.2401/1/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, având ca obiect rezolvarea de principiu a următoarei chestiuni de drept :
"dacă în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art.90 lit.c din Codul de procedură penală, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani asistența juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică, în raport de dispozițiile art.187 din Codul penal sau asistența juridică este obligatorie numai pentru inculpatul persoană fizică, în raport de dispozițiile art.136 alin.2, 3 din Codul penal, ce reglementează pedepsele aplicate persoanei juridice"*

În urma analizei de admisibilitate a sesizării efectuate în temeiul art.475 din Codul de procedură penală, rezultă că sesizarea aparține Curții de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze cu minori, investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță (*apel*), care a constatat, în cursul judecății, existența unei chestiuni de drept a cărei dezlegare nu a mai fost supusă examenului Înaltei Curți de Casație și Justiție, nestatuându-se asupra ei printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu formează obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

De asemenea, este îndeplinită și condiția dependenței soluționării cauzei pe fond de lămurirea chestiunii de drept invocate întrucât, dintr-o perspectivă general valabilă, aceasta din urmă va determina în mod direct soluția apelului ce face obiectul judecății, iar dintr-o perspectivă particulară, va avea aptitudinea să determine rejudecarea cauzei de către instanța de fond.

I. Situația juridică premisă care a generat chestiunea de drept supusă dezlegării

Tribunalul Constanța, prin sentința penală nr.478 din 23 decembrie 2015, pronunțată în dosarul nr.15074/118/2012, a condamnat pe inculpații persoane fizice la diferite pedepse cu închisoarea în regim privativ de libertate pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art.215 alin.1, 3 și 5 cu aplicarea art.41 alin.2 și art.323, ambele cu aplicarea art.33 lit.a din Codul penal anterior, precum și pe *inculpații- persoane juridice* la diferite pedepse cu amendă penală pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.215 alin.1, 3 și 5 cu aplicarea art.41 alin.2 din același cod.

Totodată, a aplicat pedeapsa complementară a dizolvării persoanei juridice și a admis în tot sau în parte pretențiile civile formulate de părțile civile.

Împotriva acestei hotărâri au declarat apel părțile civile și inculpații, aceștia din urmă invocând, între altele, nerespectarea dispozițiilor art.90 lit.c din Codul de procedură penală referitoare la asistența juridică obligatorie a inculpaților persoane juridice la judecata în fond a cauzei. În acest sens s-a susținut că, întrucât textul de lege nu cuprinde nicio distincție, asistența juridică este obligatorie atât în cazul inculpaților persoane fizice, cât și în cazul inculpaților persoane juridice. Dimpotrivă, părțile civile au apreciat că art.90 lit.c din Codul de procedură penală trebuie corelat cu dispozițiile art.136 alin.2, 3 din Codul penal, care instituie în privința inculpatului persoană juridică numai pedeapsa principală a amenzii, nu și pe aceea a închisorii.

Referitor la chestiunea interpretării și aplicării dispozițiilor art.90 lit.c din Codul de procedură penală în privința inculpatului persoană juridică trimis în judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, instanța de control judiciar a invocat existența unei vădite practici judiciare neunitare, existente la nivelul Tribunalului și a Curții de Apel Constanța.

Exprimându-și punctul de vedere de vedere, instanța de trimitere a prezentat, de fapt, argumentele care susțin cele două orientări

jurisprudențiale care configurează jurisprudența neunitară invocată. Astfel, pe de o parte, necesitatea asigurării asistenței juridice obligatorii atât pentru inculpatul persoană fizică, cât și pentru inculpatul persoană juridică este susținută, în esență, de interpretarea gramaticală a art.90 lit.c din Codul de procedură penală, care nu se referă la subiectul procesual vizat prin pedeapsa detențiunii pe viață sau a închisorii, *ci la cauza în care legea prevede o astfel de pedeapsă*, orice soluție contrară conducând la o inechitate de tratament între diferiții subiecți procesuali. Pe de altă parte, art.90 lit.c din Codul de procedură penală nu trebuie supus doar interpretării gramaticale, ci și interpretării teleologice și sistematice, întrucât pedeapsa prevăzută de lege în cazul inculpatului persoană juridică nu poate fi detențiunea pe viață și nici închisoarea, aceste pedepse principale fiind aplicabile numai inculpatului persoană fizică. Or, câtă vreme dispozițiile art.136 din Codul penal prevăd că pedepsele aplicabile persoanelor juridice sunt pedeapsa principală a amenzii și pedepsele complementare, necesitatea asigurării asistenței juridice obligatorii nu se întrevade, din punct de vedere rațional, în absența oricărei posibilități ca inculpatului persoană juridică să-i fie aplicată vreuna dintre pedepsele privative de libertate.

II. Dispoziții legale incidente în materia examinată

Art.90 lit.c din Codul de procedură penală - Asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului

Asistența juridică este obligatorie în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Art. 489 alin. 1 din Codul de procedură penală – Dispoziții generale

*În cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice prevăzute la art. 135 alin. (1) din Codul penal în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, **dispozițiile prezentului cod se***

aplică în mod corespunzător, cu derogările și completările prevăzute în prezentul capitol.

Art.136 alin.2 și 3 din Codul penal - Pedepsele aplicabile persoanei juridice

(2) Pedepsa principală este amenda.

(3) Pedepsele complementare sunt:

- a) dizolvarea persoanei juridice;*
- b) suspendarea activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani;*
- c) închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani;*
- d) interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice pe o durată de la unu la 3 ani;*
- e) plasarea sub supraveghere judiciară;*
- f) afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare.*

Art.187 din Codul penal - Pedepsă prevăzută de lege

Prin pedeapsă prevăzută de lege se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei.

*

*

*

Problema de drept supusă dezlegării vizează aplicarea dispozițiilor art.90 lit.c din Codul de procedură penală privind asistența juridică obligatorie în ipoteza în care inculpatul este o persoană juridică.

Astfel, potrivit art.90 lit.c din Codul de procedură penală, asistența juridică este obligatorie, în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Din interpretarea gramaticală a textului de lege rezultă indubitabil că ceea ce s-a avut în vedere în această ipoteză este pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, asistența juridică obligatorie fiind impusă de legiuitor tocmai în considerarea gravității faptei. Or, potrivit dispozițiilor art.187 din Codul penal, prin *pedeapsa prevăzută de lege* se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei. De altfel, pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este avută în vedere atât la stabilirea amenzii pentru persoana juridică (art.137), cât și în cazul aplicării pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice (art.139 alin.1 lit.b).

Niciunul dintre textele invocate nu formulează excepții de la regulile pe care le instituie, rezultând concluzia că acestea sunt incidente indiferent de calitatea de persoană fizică sau juridică a subiectului activ. Legea neoperând distincții în raport cu un asemenea criteriu, nu poate fi admisă, pe cale de interpretare, o excludere a persoanei juridice/inculpat de la incidența disp. art. 90 lit.c din Codul de procedură penală.

De altfel, legiuitorul, atunci când a apreciat necesar, a formulat expres excepțiile sau distincțiile. Astfel, art. 489 alin. 2 din Codul de procedură penală stabilește că dispozițiile acestui cod se aplică, în cazul infracțiunilor săvârșite de persoana juridică, în mod corespunzător, excepție făcând derogările din Capitolul II – Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, Titlul IV, Partea specială. Or, capitolul menționat nu conține nici un fel de derogare în materia asistenței juridice. Eventuala posibilitate ca un avocat să fie numit mandatar al persoanei juridice, cf. art. 491 alin. 2 din Codul de procedură penală (fost art. 479² alin. 3 din Codul de procedură penală anterior) nu reprezintă nici ea o derogare. În doctrină¹ s-a subliniat că trebuie să fie făcută distincția dintre atribuțiile avocatului ca mandatar desemnat să reprezinte persoana juridică în justiție și atribuțiile avocatului ca apărător al persoanei juridice, cele două ipoteze având semnificații juridice diferite².

¹ A.Jurma, Persoana juridică-subiect al răspunderii penale, Ed. C.H.Beck, București, 2010, p.215;

² În ipoteza avocatului desemnat ca mandatar al persoanei juridice, acesta asigură participarea personală a persoanei juridice în fața organelor judiciare, înlocuind, practic, reprezentantul legal al

Rezultă, așadar, că la stabilirea necesității asigurării asistenței juridice obligatorii a inculpatului persoană juridică, în ipoteza art.90 lit.c din Codul de procedură penală, nu trebuie avută în vedere pedeapsa aplicabilă persoanei juridice, potrivit art.136 din Codul penal, întrucât textul de lege nu face nicio referire la subiectul procesual vizat prin pedeapsa detențiunii pe viață sau a închisorii mai mare de 5 ani, ci numai la gravitatea faptei săvârșite reflectată în pedeapsa prevăzută de lege. Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată trebuie să se raporteze, așadar, la încadrarea juridică dată infracțiunii în rechizitoriu, iar dacă în cursul judecății se dispune schimbarea încadrării juridice a faptei într-o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică devine obligatorie din momentul dispunerii măsurii de către instanță. Asistența juridică a inculpatului (persoană fizică sau juridică) este obligatorie în această ipoteză³.

Concluzia caracterului obligatoriu al asistenței juridice a inculpatului persoană juridică, în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani este susținută și de jurisprudența⁴ Curții Europene a Drepturilor Omului care a stabilit că, în măsura în care o acuzație penală este formulată împotriva unei persoane juridice, garanțiile oferite de Convenție, inclusiv cele instituite de art. 6 privind dreptul la un proces echitabil (una dintre componentele acestui drept fiind și dreptul la apărare) sunt incidente și cu privire la aceasta. S-ar putea susține că art. 6 din Convenție, garantând dreptul la apărare, iar nu la asistență juridică obligatorie (ca, de altfel, și art. 24 din Constituție), nu reprezintă un argument în sensul concluziei de mai sus. Cu toate acestea, ținând seama de garantarea dreptului la apărare (atât convențional, cât și constituțional), precum și de principiul potrivit căruia, în măsura în care legislația națională instituie standarde mai ridicate decât cele

persoanei juridice; în această calitate, el va trebui să răspundă la citațiile organelor judiciare, să răspundă la întrebările acestora.

În ipoteza avocatului apărător al persoanei juridice, sunt incidente dispozițiile legale privind asistența juridică a inculpatului – *ibidem*;

³ M.Udroiu (coordonator)- Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed. C.H.Beck, București, 2015, pag.268;

⁴ Raportul Comisiei din 30 mai 1991 în cauza Société Stenuit c. Franța, parag. 66,67;

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

convenționale, statele sunt obligate să le respecte pe acestea din urmă, concluzia caracterului obligatoriu al asistenței juridice a inculpatului persoană juridică, în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani nu este afectată. Aceasta întrucât legislația națională, prin neînstituirea niciunei distincții în această materie (așa cum am argumentat în cele ce preced), stabilește un standard mai înalt decât cel convențional.

Pentru aceste motive, în temeiul art.475-477 din Codul de procedură penală

VĂ SOLICITĂM

Admiterea sesizării și pronunțarea unei decizii prin care chestiunea de drept supusă dezlegării să primească următoarea rezolvare :

"În interpretarea și aplicarea art.90 lit.c din Codul de procedură penală, asistența juridică a inculpatului persoană juridică este obligatorie în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, în raport cu dispozițiile art.187 din Codul penal".

**PROCUROR GENERAL,
Augustin LAZĂR**